DANIEL TURCEA – LYRICAL MESSIANISM

Andrada Mare
PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: The present study presents some aspects of the religious poetry written by Daniel Turcea and it is based on the assumption that in the artistic gift is, in the process of literary creation. The poetry of the „dialogue" with the Divinity, of finding a reference point in the transcendent is imposed by the gravity of emotion. Turcea's poetry highlights the consubstantiality between the divine and the poetic creativity. He gives us a pure and full of candour poetic of profound and constant search for the divine and moral justification of existence. Poetical language proves itself as the proper way to transcend the appearance, to communicate at a supreme level as poetry is the intuition of the universal in the individual fact.

Keywords: grace, religious poetry, metaphoric language, spirituality, Divinity

Poezia religioasă nu este numai comunicare sau cuminecare, ci ea şi menţine omul în relaţie cu Dumnezeu, în comuniune. Astfel de creaţii religioase întâlnim în creaţia lui Daniel Turcea, poeme care îmbină lumina şi dragostea în mod deosebit, în cele două volume antume de poezii, *Entropia* (1970) şi *Epifania* (1978).

Eugen Simion afirmă faptul că „de la T. Arghezi la Daniel Turcea este un spaţiu vast de poezie religioasă în care încap toate stilurile, de la expresionismul paşnic al lui Blaga la vizionarismul satiric al lui N. Stănescu. Este inutil să mai precizez că acest tip de poezie religiosă mi se pare esenţial. Între altele şi pentru că implică şi alte dimensiuni ale existenţialului şi ale spiritului. [1]

Născut la 22 iulie 1945, la Târgu Jiu, Daniel Turcea a publicat doar cele două volume antume menţionate anterior, postum apărându-i volumul *Poeme de dragoste.* Poetica lui Daniel Turcea este una a luminii şi a zborului către lumină, descoperind primordialitatea cuvântului prin reconstituirea acestuia. Daniel Turcea este unul dintre marii poeţi creştini ai secolului al XX-lea, debutând literar în revista "Amfiteatru" în anul 1968, căutându-şi pe întreg parcursul vieţii libertatea interioară prin divinitate. Încercând să trăiască existenţa aproape de sfinţenie, Daniel Turcea scria precum simţea: fără compromis, el fiind un model de convertire şi de trăire duhovnicească, reprezentând un etalon de trăire intensă a credinţei şi a spiritualităţii creştine la

[1] Eugen Simion, *Fragmente critice,* Vol. 1, *Scriitura taciturnă şi scriitura publică,* Editura Grai şi suflet – Cultura națională, Bucureşti, 1998, p. 137.

Mănăstirea Cernica, unde şi-a petrecut ultimii ani din viaţă. Demnitatea cu care şi-a trăit boala cruntă a arătat întregii lumi acceptarea planului divin şi supunerea omului în faţa divinităţii. Creaţia lui Daniel Turcea reflectă zbaterea între trup şi suflet, tânjind spre culmile virtuţii şi ale devenirii.

În primul său volum, *Entropia,* Daniel Turcea acoperă elemente ale culturii asiatice, reuşind să convertească, anticipându-şi parcă propriul destin, experimentând nevoia necesară a drumului care duce spre adevăr. Titlul volumului *Entropie* semnifică măsura gradului de nedeterminare a unui fenomen. După ce nu refuză anumite practici iniţiatice orientale, devenind din ce în ce mai nesatisfăcut în nevoia sa acută de Absolut, poetul rătăceşte în lumea amăgirilor, spunând: „eu vroiam doar să amân/ moartea şi înfrângerea", *Iubire.*[2]

Entropia este un volum arid şi exorbitant, în care formulele matematice se amestecă printre concepte filosofice, camuflându-se astfel parcă într-un asiatism livresc: „Scăpare nu mai există / Nu-i decât un nesfârşit Posibil / Unde logica e să te smulgi / de sub ecuaţiile oricărei mişcări / să poţi trăi / vieţi / astfel / nenumărate", *Zen*[3] ; deşi mărturiseşte, într-o scrisoare adresată poetului din exil Ştefan Baciu, cel care tradusese din *Entropia* că nu este budist, niciodată nu a dort să fie. Discursul liric se desfăşoară asemeni regulilor hazardului, traducând categoriile spiritului în imagini poetice care sunt ori austere, ori somptuoase, astfel încât poetul se transfigurează într-un căutător de forme. Poeziile lui Daniel Turcea sunt pline de durerea căutării lui Dumnezeu în locuri în care nu e: în chipurile zeilor, în filosofiile orientale. În poeziile sale, Daniel Turcea prezintă iubirea ca jertfă, iar nunta sau logodna este una plină de misticism: „faţetă logodită în transă c-un rege / v-am spus cum albastru o adapă cu vise / la ţărmuri de cub fericiri interzise."[4] Pe urmele suprarealismului, Daniel Turcea procedează la o geometrie aleatorie a visului, cedând hazardului, imponderabilităţii şi imprevizibilului o bună parte din economia semantică a poemelor.

Poeziile din volumul *Epifania* reprezintă o revelaţie mistică ce abordează atât gândirea paulină cât şi strategia platoniciană. În poeziile sale, Cuvântul şi iubirea formează un întreg. Daniel Turcea propune o poetică creştină, impunând prin forţa exprimării o poetică a Duhului care s-a coborât în/prin Lumină şi Iubire pentru mântuirea neamului omenesc. Opera lui

[2] Daniel Turcea, *Iubire. Înţelepciune fără sfârşit,* Editura Albatros, Bucureşti, 1991, p. 116.
[3] Idem, *Entropia,* Editura Cartea Românească, 1970, p. 8.
[4] *Ibidem,* p. 54.

Daniel Turcea conţine un mesaj profund creştin, esenţializat şi spiritualizat prin care moartea este o trece prin Iubire în eternitate. Asemeni oglinzilor în care se reflectă o poezie de miraj, o poezie decadentă în care imaginile revin obsedant, stilul scriiturii lui Turcea îl face original, deoarece pentru el, lumea întreagă reprezintă de fapt un Poem al lui Dumnezeu.

Lectura poeziilor lui Daniel Turcea dezvăluie un poet extraordinar, care simte ca şi Dostoievski, cum că nu există nimic mai frumos, mai raţional şi mai perfect decât Hristos, ba chiar dacă ar demonstra cineva că Hristos nu e în adevăr, ar alege să rămână cu Hristos şi nu cu adevărul. Daniel Turcea arde precum o torţă în planul spiritului, iar în timp ce unii au căutat şi mai caută, Daniel Turcea a găsit, a găsit eliberarea din închistarea întunericului şi a dictării diabolice, cum mărturisea poetul despre inspiraţia care l-a determinat să scrie cel dintâi volum.

În *Entropia*, oniricul se transformă într-un delir calculat, aşa cum poate fi regăsit acesta la Dali sau la Chagall, materiile schimbându-şi proprietăţile într-un ritm trepidant. Poetul devine indiferent la semnalele din exterior, dar nu şi la „mişcarea dinlăuntrul stilului propriu”.[5]

„Oniric nu înseamnă tocmai visător. Vis sau răpire? În cazul lui Daniel Turcea, extaz. Onirismul nu e nici exhibiţionism, nici moft suprarealist, nici număr de contorsiune lirică. Visul ca trădare a materiei, ca dezgolire a ei de aparenţe, realitate holbată la taină. Ce privim se ascunde. Cu un real gust pentru catafatic, poetul propune o schimbare la faţă a cuvintelor. El nu caută într-adins metafora. Metafora se iveşte singură, din alăturarea cuvintelor care, independente, constituiau simple grafii. Aici este resortul semantic al poeziei abstracte, în alăturarea a două cuvinte diferite. Autonome, rămâneau reci. Legate, se smeresc şi dau sensul, însă doar celor ce-l storc. Cum «tot ce atingi e din cuvinte» poetul calcă pe litere, respiră anti-vers, bea anti-rime şi vede idei, precum Camil Petrescu. Şi, cu toate cuvintele la purtător, ca fiecare mistic, se plânge că nu le are.” [6]

Al doilea volum, *Epifania,* dezvăluie drumul de la suferinţa reală la dobândirea virtuţii rugăciunii curate. De la călătoriile fantastice prin grădinile geometrice, de la deşerturi colorate şi flori de lotus, ajungem la înţelepciunea ortodoxă ca o supremă izbândă a raţiunii.

Transfigurarea se petrece la Mănăstirea Cernica, acolo unde, în liniştea chiliei, fiinţa sa îşi va afla odihna. Păstrându-şi spiritul lucid asupra propriei sale dezintegrări, Daniel Turcea

[5] Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1995, p. 35.
[6] Octavian Dărmănescu, *Convertirea prin literatură,* Editura Apologet, Făgăraş, 2007, p. 138.

înalţă către cer poezii-rugăciuni. Observăm că apogeul creaţiei sale este sfârşitul, pe care şi l-a trăit curat, demn de curat, luminându-şi zgomotul din fiinţa-i prin glasul tainic al divinului. Spre sfârşitul vieţii, a închinat tot ce era mai bun în el Nevăzutului spre care începuse să se îndrepte.

Poezia lui Turcea nu încarcă lumea, nu o împovărează, nu o sufocă; neconsiderându-se un poet ci un însetat de lumină, el înţelege astfel toată iubirea de la finit spre infinit, de la materie spre spirit ca pe o slujire devotată divinului, care transcende poezia, făcând din versurile o profundă încărcătură spirituală.

Întoarcerea la Dumnezeu s-a petrecut în chip tainic, pe fondul rugăciunilor statornice ale mamei lui, fiindu-i ruşine de viaţa pe care o dusese până atunci, iar întâlnirea cu oameni ai mănăstirii i-au adus multă lumină. Poemele sale dau dovadă de un fidel conţinut teologic, o pătrundere uimitoare în lumea Tainei lui Dumnezeu, silind să sape în fântâna inimii pentru a afla Cuvântul.

Poeziile din primul volum sunt rătăcitoare, cele din al doilea, luminatoare. Căutând sensuri acolo unde nu le putea găsi, ajunge să cunoască bucuria împărtăşirii cu Dumnezeu în cel mai pătrunzător mod cu putinţă. Liniştea pe care poetul a simtit-o în faţa bolii incurabile, boală care avea să-i curme viaţa, ni-l prezintă pe acesta asemănător sfinţilor părinţi cu viaţa duhovnicească din vechime, înţelegători al rostului pe pământ, al rostului bolii şi al sensului morţii. Daniel Turcea a trecut la cele veşnice în ziua de 28 martie 1979, la numai 34 de ani fiind înmormântat chiar în cimititul mănăstirii unde a slujit.

De la entropie la epifanie, poetul a parcurs un traseu infinit, a cărui punct de referinţă este absoluta experienţă cutremurătoare a Învierii. Sentimentul de zădărnicie a vieţii, imanenţa morţii, deznădejdea, culme a tuturor angoaselor, nu pot fi anihilate decât de realitatea uimitoare a lui Dumnezeu. Jertfa şi învierea Fiului reaşază lumea în normalitatea comuniunii cu Dumnezeu printr-un cutremur spiritual care zguduie cerul şi pământul nu numai al cosmosului, ci şi al inimii, moartea căpătând dublă valenţă: atânt o nimicire a creaţiei, cât şi o omorâre a morţii prin jertfă: „Murim pentru a nu muri/ ori vom arde de tot pe rugul înserării/ jertfa de taină fiind/ mistuindu-ne-n duh/ pentru a fi pururea vii/ murim spre viaţă/ sau murim spre moarte.” *Murim pentru a nu muri.*

Primul volum, cu valenţe panteiste, ermetice, formează o poezie abstractă. Versurile sale sunt dincolo de orice definiţie, nu doar pentru profunzimea lor, ci pentru libertatea pe care o respiră. O libertate valabilă în timpul vieţii sale dar mai ales astăzi, când ateismul a căpătat

nuanţe noi, îl aduce pe Daniel Turcea asemeni unei flăcări ce slobozeşte din lanţurile beznei, asemeni unei hărţi ce ne îngăduie să nu mai invocăm nefiinţa aflării drumului. Acest smerit autor şi-a convertit talentul în talant roditor. Asemenea marilor convertiţi, şi viaţa lui Turcea s-a golit de conţinutul egocentric şi egolatric şi a devenit o viaţă ascunsă în Hristos. Poezia lui Daniel este o practică, o sărăcie asumată deoarece doar aşa, în golul găsit, Dumnezeu vine şi îmbogăţeşte. Daniel Turcea ştie că doar sărăcia te poate învăţa să primeşti, dăruindu-te şi jertfindu-te Marelui poem al lui Dumnezeu, adică lumii întregi.

Începând cu al doilea volum, putem vorbi despre marea operă, ca acest mare punct de întâlnire dintre om şi Dumnezeu. Acest ultim volum antum al poetului Daniel prezintă o viziune creştin ortodoxă despre iubire şi înaintarea în credinţă, scopul final fiind atingerea vieţii veşnice. Armonia cu sinele şi cu lumea înconjurătoare se obţine prin parcurgerea unor etape nu lipsite de greutăţi şi de sinuozităţi: „picătura / cea din rouă / nimeni n-o vedea cum vine / numai raza / negrăită / din vechime / adâncime / pogora într-însa / raza / de departe / din vechime / ce atinge / înviază", *Întruparea.* Nu lipsesc referinţele la textele biblice atât din Vechiul cât şi din Noul Testament, acestea având un rol integrator în jertfa christică. Poetul se integrează pe sine în rândul creştinilor care urcă pe scara spre cer, experimentând toate etapele curăţării de patimi a sufletului: „cu ce cuvinte vom privi minunea / şi ce e mai presus / când nu vorbim de moarte / când teama nu ne spunem", dar îndoiala şi poticnirile îşi fac apariţia de-a lungul parcurgerii treptelor spre sfinţenie.

Poezia reflectă inima poetului dar şi sacralitatea cea mai înaltă, fiind astfel mai mult mistică decât religioasă, iar toate imaginile care apar în aceste versuri au în centru contemplarea directă şi conturarea unui peisaj lăuntric. La Daniel Turcea se poate observa şi o supleţe a ideii şi o luminozitate subtilă a imaginilor – legătura directă cu cerul se creează pe verticală, nu pe orizontală ca la Ioan Alexandru, peisajul zugrăvit în versurile celui dintâi este unul care se vrea lăuntric.

Credinţa este o temă recurentă în textele lui Daniel Turcea. Munţii la care se referă poetul nu sunt nişte forme de relief reale, ci credinţele greşit formulate şi convingerile mincinoase care se găsesc în interiorul minţii umane şi pe care omul le percepe ca fiind de neînlăturat, acestea pot fi depăşite doar cu ajutorul credinţei, în general, şi al credinţei în Dumnezeu, în special.

Convingerile eronate se distrug la întâlnirea cu Adevărul prin Hristos, dar numai prin consimţământul omului.

Lumea se recrează printr-o continuă jertfă, iar întunericul echivalează cu patimile care îl includ pe om în el însuşi şi în lipsa de sens a existenţei. Poezia lui Daniel Turcea nu se recomandă prin estetica cuvântului, nici prin sentimente transpuse prin plastica vorbirii. Versul alb exprimă o chintesenţă a cunoaşterii filosofiei creştine şi a teologiei mistice: „a încerca să foloseşti cuvintele pentru a descrie acţiunea / Principiului / înseamna a nu vorbi despre El ci despre contrariul Lui", poemul *Linia dreaptă.*

Citind cuvântul „lumină", des invocat în poemele sale, nu poţi să nu te gândeşti la zilele Facerii: „numim / lumină / odihnind lumină / când înafară-ncepe ce nu-i iertat a spune / ca-ntr-o oglindă gândul se-ntoarce către sine / fără durere, locul / cum l-am putea gândi / şi viaţa / fără vină", *Logos, izvorul.*[7]

Poetul mărturiseşte că nu a trăit în mod direct această tainică unire cu Dumnezeu, dar o cunoaşte din scrierile celor care au experimentat-o şi îşi doreşte la un nivel foarte profund o astfel de unire. Întâlnirea nemijlocită cu Dumnezeu înseamnă o avalanşă de neoprit a lacrimilor datorată înţelegerii adevărului şi a depărtării sufletului de acest Adevăr cu majusculă.

Bibliografie

Bibliografia operei:

Turcea, Daniel, *Entropia,* Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1970

Turcea, Daniel, *Epifania,* Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1978

Turcea, Daniel, *Iubire, înţelepciune fără sfârşit,* Bucureşti, Editura Albatros, 1991

Turcea, Daniel, *Epifania. Cele din urmă poeme de dragoste creştină,* Iaşi, Editura Doxologia, 2012

Bibliografia critică:

Dărmănescu, Octavian, *Convertirea prin literatură,* Editura Apologet, Făgăraş, 2007

Simion, Eugen, *Fragmente critice,* Editura Grai şi suflet – Cultura naţională, Bucureşti, 1998

Ştefănescu, Dorin, *Poetica fenomenologică. Lectura imaginii,* Institutul European, Iaşi, 2015

Ulici, Laurenţiu, *Literatura română contemporană,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1995

[7] Cf. Dorin Ştefănescu, *Poetică fenomenologică. Lectura imaginii*, Institutul European, Iaşi, 2015, pp. 215-239.